

BAJAI HONPOLGÁR

Várostörténelmi és Környezetvédő lap

1999. május

X. évfolyam 5. (103.) szám

Ára: 50 Ft

Ahogy a bána láthatta volna, ha hátránézt volna. Filmforgatás a főtéren (fotó: Gyulavári József)

Galambok és repülők

Az idén különösen nyugtalanok voltak a balkáni gerlek. A szigorú télben rákosáló táppal ettettem őket, csak azért, mert ez a keverék kukoricával teltett, és a galambok ezt nagyon szeretik. Sematikus maradt az etetés érzelmi része, mivel mindent a verebék és ezek az éhes galambok pusztítottak el. Alig maradt a kuriózumoknak valami. Röpke seregélyek és rigók, néhány északról ro-

hanó színes különlegesség riadt látogatása csak percekig tartott. Undok macskák lesekedtek a bobó gyűlekezetre, és a fagyott pázsiton szétszórt galambtollak a maradék élet és a kertgazda tehetetlenségén mosolyogtak. A balkáni gerle nagy túlélő. A harmincas évek elején indult el nagy világhódító útjára, és néhány év múltán már Izlandon fészkel. Fagyos februárban a gémeskút vödör-

ben melengette fiókáit, és nem szegte kedvét hideg, ember, ragadozó madár és más mindenféle veszedelem. Lehet, hogy a téli gondoskodás láttán ideszoktak. Már az első barátságosabb tavaszi napon turbékolt a sereg, csattogtak a szárnyak és - igaz ami igaz - alig rebbentek az ember lépésére. Nyugodtan tollászkoztak a kerítés tetején, legfeljebb, ha átrebbentek a szomszéd kertjének fenyő-

fára. Furcsa is volt, hogy a megkurított ezüsfenyőkön otthonosan mozogtak, és fészkeiket is odarakták. Még hűvös március volt, amikor az első tojáshejat a kert éledő fűvében megtaláltam. Oda sem figyeltem, amikor a hangos szarkapár már szorgosan kutatótt az örökzöld szomszédban.

A kora tavaszi galambszerelem egész nagy boldogsága odavészelt. A fiatal párok csapzottan és szomorúan tolaszkodtak a kerftésen. A vadszőlő indáinak csernyei rügye vörös bimbókkal indult az éveknek, és csendesen beszélgettek a szomorúfűz barkáival. Hosszú napok teltek. Aztán újraéledt a szerelem. Csókolóztak, repdestek, mohón szeretkeztek. Féltekenyen győztörték egymást. Sokan, sokszor; azt sem lehetett tudni, hogy ki kit szeret. Majd csend lett. Elültek a friss fészkeken. A szarkák se jöttek, ők is elültek a friss fészkeken.

Kristálytisztán trillázott az énekesrigó, cikázva keresgélte a kerti rozsdaférkő, akrobata cinkék tornáztak a fákön.

De nem volt igazán nyugalom a tavaszban. Repülők zúgtak nappal és éjjel. A galambok is féltek. A háztető repülőgéphorozó lett. Madaraim szárnyain számokat láttam. Karcsú galambjaim robotok, felderítők, lopakodók lettek. Barbi kutya a szomszédban éjszakákon át vinnyogva szédnázott, és a garázsajtók hajnali csattanása rakéták becsapódását utánozta. A hajnalpír lobogó tüzeket idézett, és csak a kinyitótzódkó napugár jelezte, hogy itt és most még béke van.

Biciklire ültem. Gyönyörködni, megnyugodni, vagy éppen menekülni az erdőbe indultam. De nem szállt a lelkemre béke. Mindig volt előttem valaki, és mindig jött utánam valami. Nagy magányomban is konvojban karakiztam.

A híd előtt hosszú autósor állt. A feljáró végén rohamkocsi. A motorházon géppuska. Kire meredt a cső? Rám is talán? Hol az ellenség, ki a barát?

Frissen érkezett sovány gémekek ezrek a híd felett, Áradt a Duna. Olajfesték szípó-illatát hordozta a szél. Páros vonat döcögve kímélte az épülő új szerkezetet. Minden rendben ment, csak volt valami feszültség, valami néma türelmetlenség mindennél.

Friss szél simogatta arcomat, és boldogan gurultam a hídról az erdőbe. Rajtam kívül mindenki rohant. Senki sem tisztelte a felesleges táblákat. Még szerencse, hogy a vadak mindig és válogatás nélkül óvatosak és félnek, nem kockáztatnak. Ebben bíznak az autósodák. Végül is megéri a rohanás. Alig-alig hibázik a vad. Még szerencse, hogy az ösztön erősebb, mint az agresszív rohanás biztonságára.

Édes tavaszi hangulatok kergetőztek az út mindkét oldalán. Magas a víz. Szőnyeghadak bölcsői ringatóztak a botorkáló szélben. Kényelmesen nyújtózkodnak a tocsogók, szárcsák és vadkacsák sürognek-forognak, azt hiszik, hogy most már így marad minden. Szürkegémek dermedt mozulatlanóságban vadásznak, de vörösgémet is láttam, meg kővé meredt krétafehér kócsagot is kúszra várva. Egerészölvények vijjogtak dermedt nyárfák mellett, alig hinni, hogy mindent látnak. Az országútról nyíló nyíladvékok vízbe merülnek. A friss hajtások csapzottan vergődnek az enyhe sodrásban. A nagy víz halk mozgását alig hallani. Az út zajától még csak lehetne. De a gémekek felett gépek repülnek. Csak zúgnak, de nem láthatók. Árulkodó csíkok maradnak utánuk, néma árulkodó ösvények. Egymás alatt és felett. Kereszteszölvények, és mire észrevenni őket, már felborzolja mindegyiket a magas szél. A gép messze jár, új hang furakodik a rügyező fák közé, és elnyomja a tavaszi erdő sóhajtsáit.

A pörbolyi töltsélen lefeküdtem. Ott, a gátórház előtt. A friss fű magas, sűrű és sötétzöld volt. Sok tyúk és két peckes kakas szemezgetett, udvarolt körülöttem. És egy dühös pulykakakas. Nem tudott uralkodni indulatán.

Frissen mosott sportcipőmet csipkedte, taposta. Puffogott és indán toldísznek is beillő farktollait rázta és illesztette, mint egy mértani pontosságú szerkesztett legyezőt.

A repülők közben jöttek-mentek. Légi folyosóik a madarakéval keveredtek. A gátórház kertjében nagy gumicsizmában csoszogó, apró ember dolgozott. Nyikorgó talicskában szemetet hordott az erdőszélre. Jókora nyögésekkel szaladt a gyarapodó kupacnak. Feldobta a talicska fogantyút, aztán utánanyúlt, jobb lábával megütömtaszta a kereket, és talpra állította járművét. Tenyerébe köpött, hátat fordított a rozsdás alkalmatosságának, és így fogta meg újra a két fogantyút.

Láthatólag nem nagyon érdekelték a repülők. Bár, ki tudja? Időnként abbahagyta monoton munkáját. Nagy toppantásokkal lerázta csizmájáról a sarat, és bement a házba. Ivott egyet, vagy éppen híreket hallgatott? Aztán újra kijött. Libák tőtyögtek körülötte. Egy szürke kecske is előkerült két parányi esetlen gidával. Csapzott kutya somfordált elő valahonnan, amolyan "neveincs" fajta, láthatólag nem volt magas rangja az állatseregletben. De a repülőgépzűgásra felfigyelt. Vakkantott és szűkölt. A ház tövébe húzódtott. Biztosan félt. De miért nem félt a robozó vonattól, meg az egész nap rohanó autótól? Biztosan megszokta őket. Már kiderült, hogy ezek nem bántják őt. De hát az a sok repülő, ki tudja, mire képes?

Én meg csak feküdtem a fűben. A pulykakakas megunt a perlekedést. Vagy talán megjéjjed egy mellém telepedő másik kutyától? Tacsokféle volt az új jövevény, biztosan jó koto-rék harcos. Feltétlen bizalommal - néhány szimatvétel után - mellém feküdt. Úgy viselkedett, mintha örökké ismerük volna egymást. Éhes nem lehetett, a simogatást is rühellte, abba is hagyta gyorsan minden "városi" próbálkozást. Szót se váltottunk, csak csendben méregtük egymás lelkét.

De a repülőgépekre ő is felfigyelt. Oldalra fordította a fejét, csendesen szűkült és nyilvánvaló volt, hogy nem én érdekeltem, hanem valami más.

Milyen megnyugvás volt mindeddig számomra az erdő. Vénülők, és minden túrát meg kell gondolnom. Az erdőgazdálkodás rendet teremt, de kiírja az intimitást. Régi romantikus vadonok kiürültek, csak hagyásfák öröködnék bozotos tisztások felett.

Helyismereteimben elbizonytalanodtam. Mindig azt hittem, hogy éjszaka is eligazodom a tájban. Az erdőirtás minden régi képet átfestett. A bozótok eltűntek, vadnak nyoma sincs. A víz az út.

Tekerem a biciklit, most már hazafelé. Él és éled az erdő. Kétségeinknek semmi foganatja. A vad vízvilág él és mozog. Mindannyian tudjuk, hogy egyetlen lehetőség az üdvözítő, az életben maradás.

Békák dalolnak, bolondos optimizmussal készülnek a jövőre. Erjed a víz, szeszélyes bizonytalanság szorít-

gatja a vízi világot. A madaraknak igyekezniük kell a költéssel, hiszen arra is kell gondolni, hogy mindent majd újra kell kezdeni.

A repülők közben jönnek. Repül a repülő R-rel. Repül a madár M-mel. Fészket, életteret keres mindegyik. Közben fogalma sincs, hogy milyen veszedelmek szorongatják. Miért szűkül a tér, miért izgatott a kerti béke, meg a békésen kotorászó tyúkok, meg a dühöngő pulyka. Hopp! Haza kell menni. Van még vagy tíz kilométer. Az üdezöld rügyfakadás kíséretében hazafelé. A fűzek és nyárfák megbolondultak. Rohanhat itt mindenki. Autók, monstrum brontosauruszok, agresszív közlekedők. Vijjog az egerészölyv, barnakánya pásztazza a friss nyárligetet.

Fogalmuk sincs a bizonytalanságról, a bizalmatlan, figyelő emberekről, fészkeket és újjászüléstüket keresik. Tekerem a biciklit. Vad kamionok sodornak az útpadkára. Virágtömegek keretezik bizonytalan futásomat. Aztán megint itt a híd. A géppuska és

a terepszínű ruhák. Kopasz, masszív őrség. Megint lassú vonat jön. Hosszú kocsisor várakozik, a luxusautók alig tudják elviselni a feleslegesen múlt időt.

Rám szól egy kopasz kommandós, hogy miért csellengek a biciklivel, miközben itt vonat jár, meg tekintélyes, fontos autók. Elérhető és fegyelmehető vagyok. A géppuskacső iránya változatlan.

Újra szürkegémeek szállnak és felette repülők. Újra jönnek. Repül a repülő R-rel. Repülnek a gémeek G-vel.

Sebességet váltok. Mindez hülyeség, hiszen lefelé gurulok. Megzavarodtam. Rendetlen a világ. Zúgnak a repülők. Bátaszék - Baja. Legfeljebb három utas öt kocsisban. A pályamester ártatlanul vigyorog. Megzavarodtunk! Háború van valahol!

Vajtai István

Hölgyeim és Uraim!

A Föld Napja alkalmából ezzel a kiállításal köszönti Önöket Baráti György, a város "fényírő" krónikása. Gyakran láthatjuk őt, amint vállán nagy fotótáskával siet valahová, hogy megörökítse Baja életének egy-egy eseményét. Remélem, hogy egyszer lesz ideje arra is, hogy rendszerezze azt a töménytelen fényképet, amit évek alatt készített mindennapiainkról. Ez negyedik önálló kiállítása, melyel más oldaláról mutatkozik be: természetfotókat állított ki.

"Baja város szép helyen van," - írta hajdan Tóth Kálmán, s nem csak azért, mert a templom a közepén van, de a főtér alá kanyarodik a Sugovica, pár kilométerrel arébb találjuk a Dunát számtalan - mellék- és boltágával, a pörböllyi és a gemenci erdővel, mely már Nemzeti Park, természetvédelmi terület.

Bel- és külföldi turisták elragadtatással beszélnek Bajáról és környékéről, ilyenkor büszkék vagyunk - az persze más kérdés, hogy mennyit teszünk megismertetésére, a vendégek idecsábítására és itt marasztalására. - Benne élünk ebben a tájban, szeretjük, de talán azért, mert megszoktuk, sokszor alig vesszük észre szépségeit. Ilyenkor kell a jőzsemtől fotográfus, mint Baráti György, aki nemcsak el tudja kattintani a gépet, de meglátja a szépet a hatalmas víztükörben, az erdei tisztásban, pocsolyában, egy pici virágban, békában, pillangóban, a part szélén álló öreg halászbárkában, melyből évtizedekkel ezelőtt még hat-nyolc darab volt a Sugovicán, sajátos színtöltöt adva a városnak, mára csak két roncs található a hajóavtató partján... Ahogy gyönyörködünk az ismerős tájban, szépségében, egyszer csak jön a hidegzuhány! Szeméthalmom a városban, szemétha-

lom az erdőben! Büszke lokálpatrióták, akik szeméttel teszik tönkre környezetüket! Persze, könnyű a válasz is: a gyárak tonnaszáma erveket a mérgező gázokat a levegőbe, pakurát, vegyszert engednek a Dunába stb. stb. mit számít akkor az a néhány nejlonzacsok, cukorpapír, cigarettacsikk a járdamenti virággyásában vagy a kukák mellett? Valóban, a kormányzat feladata küzdeni a földrészeket átfogó környezetszennyezés ellen, de ha képviselőink azt látják, hogy a választóknak nem fontos, hogy közvetlen környezetük tiszta legyen, ők sem törik úgy magukat a nem könnyű műszaki, gazdasági és jogi kérdések megoldásán. Kicsi korban kell elkezdni a nevelést, hogy vérünkbe ivódjon a rendszeret. Sosem felejtem el, évtizedekkel ezelőtt a komik földjén jártam, s már első nap feltűnt az utcák tisztasága. Schol

egy darab eldobott papír vagy cigarettá, szinte enni lehetett a járdáról. Éppen egy üzletből léptem ki, elővettem a zsebkendőmet, s látom, hogy a járókelők megütközve néznek rám. A zsebkendővel együtt egy papírfecnit rántottam ki, s az a lábam előtt hevert. Persze gyorsan felvettem, s akkor értettem meg, hogy miért tiszta a város. Nem azért, mert az erre rendelt vállalat jól dolgozik, hanem a lakosok vigyáznak rá.

Miközben e szép természetfotókat szemléltem, óhatatlanul ilyen gondolataim is támadtak, s tudom, hogy Baráti György sem ok nélkül állította ki ezeket a felvételeket.

Csak egy Földünk van, s ezen kell élni unokáinknak is. Vigyázzunk rá!

Solymos Ede

Mészáros Lázár 1848-as hadügyminiszter édesapja, Mészáros János személyének beazonosítása

*"Ki alant fekszik, volt
Mészáros Lázár a holt,
Ő mi sem volt más életében,
Mint becsületes lény nemében
Patronjaként szegény
Ébredjen, mint jobb legény!"*

Mészáros Lázár tábomok, 1848-as hadügyminiszter hamvainak hazahozatala és végső nyugalomba helyezése 1991. március 15-én szülővárosában, Baján, valamint az 1991. március 13-án rendezett Tudományos Ülés Mészáros Lázárról, több olyan cikk és könyv előindítója volt, melyekben Mészáros Lázár édesapjának származása és nemessége is előtérbe került. Az 1993-ban napvilágot látott Mészáros Lázár emlékezete c. emlékkönyvben található családafi, melyet Antal József, Appel László és Kelemen Márton kutatók fel, az apától, *Mészáros Jánostól* indul el. Az ő származását azonban ide igaz

nem sikerült kideríteni. Az ezzel kapcsolatos írások több pontatlanságot, tévedést tartalmaznak.

Munkánkkal Mészáros Lázár édesapjáról közölt adatokat szeretnénk tisztázni az általunk felkutatott dokumentumok alapján.

Az előzményekhez tartozik, hogy Mészáros Lázár tábomok angliai Titleyben lévő földi maradványainak hazahozatala érdekében a 70-es évektől kezdve voltak sikertelen próbálkozások. Egy 1857-ben született angol törvény szerint sír kihantolásához valamennyi élő leszármazott hozzájárulása szükséges. A Magyar Szabadságharcos Világszövetség nagybritanniai csoportjának elnöke, Szakály János 1981. február 7-én jegyzőkönyvet vett fel "Mészáros Lázár tábomok, Kossuth Lajos honvédelmi minisztere eredeti családi okmánya tárgyában", melyet a

tábornok New Yorkban élő oldalági rokona, Negyedy Szabó Margit adományozott a szervezetnek azzal, hogy azoknak "a tábornok földi maradványait együtt kell a Szabad Magyarországra haza kerülnie". A Magyarországon élő leszármazottak felkutatása 1986-ban kezdődött meg. 1987 júniusában a felkutatott 18 Magyarországon élő felnőtt korú leszármazott nyilatkozatot tett arról a szándékáról, hogy Mészáros Lázár Angliában lévő hamvait hazahozhassák és magyar földben eltemessék. Az Amerikában élő rokon azonban csak 1991. január 12-én írt egy nyilatkozatot, melyben hozzájárult őse "hamvainak hazavitelére szülővárosába Bajára, ősek pihenőre a magyar földre". Az aláírás on a nemesi előnév "Negyedy Szabó Margit (Jáky-Mészáros)" a családközi Negyed község nevére utal.

Az újratemetés kapcsán a Bajai Honpolgár c. lap 1991. márciusi II. évf. 3. számában az jelent meg, hogy Mészáros Lázár édesapja családközi parasztleány volt, aki önerőből Bács-Bodrog vármegye táblabírája, birtokos, nemes ember lett.

A Mészáros Lázár emlékezete c. 1993-as emlékkönyvben megtalálható az 1790-ben II. Lipóttól kapott nemesi oklevél magyar nyelvű fordítása. Érdekesége e nemesi levélnek, hogy ... "Mészáros János másként *Gáhy* és az ő mindkét nemű valamennyi örököse és utódára adományoztatott." A nemesi levél kétségkívül Mészáros Lázár apját: "Mészáros, másként *Gáhy János* kiérdemesült adószedő és Bács vármegyei ítélőtábla tényleges ünnökének... miután elvégezte a jogi tanulmányokat..." Lejjebb háromszor is említi a szöveg az adományozott nevét, de a Mészáros név nélkül. "*Gáhy Jánost*, és az általa első feleségtől, *Hunst Franciskától* nemzett és született *Dániel* nevű fiát és *Erzsébet* nevű leányát, második feleségtől, *Piukovics Katalintól* való *Elek, Antal, Ferenc* nevű fiait és *Szibilla* nevű leányát..." ezen *Gáhy Jánosnak* és az általa említett... fiainak... leányainak..." ezen *Gáhy János-*

nak és az általa fent mondott..."

A címer leírása a következő: "... két ezüst színű, tátott szájú, kiöltött piros nyelvű álló oroszlánnal, melyeknek között pamacsban végződő farka hátuk mögött görbülten kinyúlik, testük szemben áll, fejük elfordítva, egyik lábakkal babérbokszorút tartanak, a másikkal egymás felé nyújtják; a tetején lovagjétkéi sisak fekszik, jobbra ferdén a nemesek saját koronájával és rostélyával, amelyből egy vizsgálódó oroszlán emelkedik fel, mellső lábat ragadozásra nyújtja előre, és jobbra tekint; egy természetes színű megkoronázott kígyó tekeredik rá, hegyes nyelvű fejét bal felé nyújtja;..."

Ugyanezen könyv 22. oldalán Köhgyei Mihály a következőket jegyzi meg: "Ezzel le is zárhatnánk a Mészáros család nemeslevelének ismertetését, ha Dudás Gyula, Bács-Bodrog vármegye kitérő helytörténésze legalább négy cikkben nem írná következetesen, hogy Mészáros János bajai lakos 1774-ben Pozsony vármegye bizonyítványára alapján Bács-Bodrog megyében hirdette ki nemességét. 1776-ban, tehát két évre rá, Mészáros András ugyancsak Pozsony vármegye tanúsítványára alapján lesz a megyében nemes. Ha ez a közlés igaz - márpedig ebben aligha kételkedhetünk, hiszen Dudás Gyula évtizedeken át kutatott a megyei levéltárban, és számtalan család genealógiáját állította össze -, akkor egyrészt teljesen érthetően, miért kellett újra nemesi levelet kérni, másrészt azonban lehetőségnél nyílik arra, hogy a Mészáros család felmenőit tovább nyomozzuk Pozsony megyében."

Ezen a nyomon elindulva, Mészáros Lázár édesapjának, Mészáros Jánosnak nemesi származását, valamint a második nemesi levéllel felvett *Gáhy* nevű eredetét a kutatásaink során fellelt következő dokumentumok igazolják.

Baján az Ady Endre Könyvtárban megtalálható Dudás Gyula 1896-os kiadású Bács-Bodrog vármegye egyetemes monográfiája, melyben a nemes

családok felsorolásában szerepel *Mészáros János 1774. és Mészáros András 1776.*

Szintén Baján a Beivárosi római katolikus plébánián megtalálható Mészáros Lázár születnek, Mészáros Jánosnak és második feleségének, Piukovics Katalinnak 1784. szeptember 28-i keltezésű házasságlevele, melyen a férj-jegyes rovatban "Mészáros János nemes" bejegyzés szerepel, mégpedig az 1790-es nemesi levél előtti időből.

Egyébként a Piukovics család bunyevác, vagyis a bevándorolt dalmata családok egyike. Piukovics Katalin 22 éves, mikor férjhez megy az akkor 40 éves, másfél éve özvegy Mészáros Jánoshoz. Az esketők Piukovics Katalin egyik testvére, Piukovics János plébános volt. A másik testvér *Adamovics Antalhoz* ment feleségül.

Ez utóbbi adat már azon a Mészáros családfán található, mely a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárából (Kecskemét) került elő. Ezen a "*Pacséri Mészáros család*" I. oldala a következőkkel kezdődik: "P.D. Joannes Mészáros bajai lakos, pacséri közbirtokos nemessége 1774-ben Pozsony vármegye bizonyítványára alapján hirdettetett meg." Az iraton nincs ugyan keletkezési dátum, de jelezve vannak a még életben lévő gyermekek, többek között Mészáros Lázár is. Pacsér Szabadka városához (Vajdaság) tartozó birtokrészt, melynek 1/12-ed részét adományozták Mészáros Jánosnak. Ugyanezen birtok 1/24-ed része azé a *Vojnits* családé, akiknek fiaival a Mészáros család lányai házasságra léptek. Az iraton szerepel, hogy Mészáros János *Dániel* nevű fia 1801. II. 27-én Pacsér község 1/12-ed részét harmadmagával birtokadományul kapta, 1816-ban Bács-Bodrog vármegye alszolgabírája. A második házasságból származó Antal az 1809. évi bácskai nemes fölkelő sereg főhadnagya. Az ő fiai közül *József* bajai birtokos, *Antal* pacséri és tavankúti birtokos.

Szintén a megyei levéltárban a Mészáros család iratai között bukkanunk rá arra a latin nyelvű iratra, mely 1790. év áprilisában Leopoldus Márton Bács vármegye jogásza és jegyzője által készített jegyzőkönyvkivonaton. Ebben a jegyzőkönyvben Mészáros János nemességének hitelességét igazolják, megerősítik az 1774. október 4-én kelt kegyelt tagságát testületükben, az 1774. augusztus 4-én Pozsonyban készült levél alapján. Igazolják a levél valódiságát, melynek alapján "Nemessége kétségtelenül kiterjed fiaira is, ezek: *Dániel, Alex, Antal és Ferenc*... Comitatásunk a nemességre való felvételt igazolja. Így a fentnevezett és megnevezett gyermekek: *Dániel, Alex, Antal és Ferenc* valóban *Mészáros nevének*." Ezt a következők hitelesítették: "Kovács József jóváhagyó (igazoló), Piukovics Simon a táblabíró védnöke, Gombos Antal a bírói tábla védnöke, Odry András a bíróság tagja, Polyák József V. bíró, Pocskay Zsigmond védnök, Kun Szabó Ferenc védnök."

Ezen nemesség igazolás kiadásának évében, azaz 1790-ben készül el az a nemesi levél, mely Mészáros János, másként Gáhy névre szól.

Az eddigi dokumentumok alapján azonban merül fel a kérdés, hogy az 1774-ben Pozsonyban bizonyított és Baján névsorba vett nemessége után miért kapott később egy második címeres nemességet, melyet Komárom vármegyében hirdettek ki, és ott is vetélt névsorba.

A Komárom-Esztergom Megyei Levéltárban (Esztergom) Dr. Alapi Gyula Komárom vármegye nemes családjai c. könyvében a Nemesség-hirdetések, bizosságlevelek részben a 232. oldalon megtalálható "*Mészáros alias Gáhy János 1791* (Arm. 1791)." Ugyanebben a részben a Gáhy név alatt ketten is szerepelnek a 206. oldalon: "*Gáhy Ferenc 1791*. (Arm. 1790.) és "*Gáhy lásd. Mészáros*".

A további kutatás helyszínei Mészáros János első és második nemessége kihirdetési alapján Pozsony vármegye

és Komárom vármegye. Mindkét vármegyéhez családai kötelek kell, hogy kapcsolják, különben nem hirdethette volna ki ott a nemességet.

Pozsony vármegyében egyik kiinduló pontunk a Csallóköz, a másik Negyed község, a Vág folyó partján található. Mint már említettük, Mészáros Lázár halmvainak hazahozatalában *Negyedi Szabó Margit* közreműködött, mint New Yorkban élő vér szerinti rokon. Kérését méltányolva, halála után öt magát is Baján Mészáros Lázár halmvai mellé helyezték örök nyugalomra 1991. szeptember 17-én.

Személyes indíttatásunk ebben a kutatásban, hogy családjunk apai ágon Negyed községből származik, az egyik dédnagypapa az 1845. február 25-én született *László* szülei *nemes Mészáros János* és *Szabó Anna*. A másik dédnagypapa az 1839. december 2-án született *Ferenc* szülei, *Horváth János* és *Szabó Erzsébet*. Családjunk rokonai *Negyedi Szabó Adolf* és *Ede* hadnagyként a szabadságharc bukása után 1849-ben Észak-Amerikába vándoroltak ki. A Negyedi Szabó családnak leányágon két nevezetes leszármazottja van, a benzés rendből *Csuczor Gergely* költő és *Jedlik Ányos* egyetemi tanár, jeles természettudós. A Negyedi Szabó család őse Taksonyból került a Nyitra megyei Negyedre "és minthogy Negyeden volt már Szabó István nevezetű, közönségesen Szabó Pál - Istvánnak hivatottat... Meghalt 1755-ben. Maradékai közönségesen "Negyedi Szabó"-knak nevezetnek." (Nagy Iván Magyarország családjai c. címerekkel és nemzékrendi táblákkal. Pest 1863. VII. kötet. 431. old.)

A Pozsonyi Területi Levéltár, Pozsony megyei iratanyagában sikerült megtalálni Mészáros Lázár édesapjának, Mészáros Jánosnak származási helyét és a Gáhy előnévre vonatkozó adatokat.

A Baja város kérelmére 1774. augusztus 4-én Pozsonyban kiadott, Mészáros János nemességét igazoló levelet magát, melynek alapján őt 1774. októ-

ber 4-én a Bács megyei nemesség névsorába bejegyezték, nem sikerült fellelni, mivel azt Pozsony vármegye közgyűlése csak jóváhagyólag vette tudomásul. Annak tartalma Pozsonyban nem maradt fenn. Viszont Mészáros János nemességének elismerését bevezették a Pozsony megyei nemesség jegyzékébe, mely szerint Mészáros János családja a Pozsony megyei *Nagy-Jókaról* származik. Jóka a Csallóközben, a Vág folyó partján Negyed községtől északra található, mai szlovák neve Jelka.

Az 1774-es nemességi igazolás kiadása alkalmából a megye több tanút is meghallgatott Mészáros János nemességének valódiságáról. A jegyzőkönyvben hárman is állítják, hogy az akkor Baján élt személyt ismerték és akinek apja, Mészáros János I. Jókaról Komáromba költözött. Ott meghalt, és özvegye egy *Gáhy István* nevű férfinhez ment másodikor feleesgűl. Az egyik tanú vallomásában állítja, hogy Mészáros János II. Komáromban járt iskolába.

Mindezek alapján már ismert az a nemes Mészáros család, amelyből Mészáros Lázár édesapja származott, valamint fény derült a felvett Gáhy név eredetére is.

Az 1775. május 16-án Pozsonyban a törvénytiszták bizottság ülésén, Benyovszky György tiszti főügyész t. jelenlétében keletkezett jegyzék magyar fordítása a következő:

Nagy-Jóka

A Baja mezővárosban lakó, s a Gáhy nevet jogtalanul használó Mészáros János, aki János fia, a várségi összeköttetést bizonyítani akarván Mészáros Jakab fiával, Gáspárral, Andrásval és Mártonnal, ezért tanúkihalgatást kért Mészáros Mihály, Jakab és János nemességéről. Az 1726. március 14-én Pozsonyban tartott vármegyei közgyűlésen tett hiteles vallomások bizonyították, hogy a fent nevezett Mészáros János atya egy testvér volt Jakabval,

BAJAI ARCKÉPCSARNOK

Jánossy Dénes (1891-1966)

Tanító foglalkozási nagypapja, Jánossy Antal a valamikori apatini járásban levő Bácskertes községben (Kupusánán) született, nagyanyjának leánykori neve Allaga Mária. Apja, Jánossy Mihály Máté (1856-1915) jogász, királyi törvényszéki bíró is Bácskertesben jött a világra, és súlyos betegség következményeképpen Baján halt meg 59 éves korában. Édesanyja, a bajai születésű Scherer Anna (1867-1963) hosszú évtizedekig tartó özvegység után hunyt el. Mindketten az egykori Tóth Kálmán utcai családi házukhoz meglehetősen közeli Rókus sírkertben, a Scherer-féle családi sírboltban nyugszanak. Szülei 1918-ban kötötték házasságot, abból született egyetlen fiúgyermekük, *Jánossy Dénes* 1891. szeptember 25-én Baján.

Az 1905-1906-os iskolai tanévvel kezdve a Bajai Ciszterci Főgimnázium ötödikes tanulója. Minden évben jeles bizonyítványra volt, csak a mennyiség-tanítványból kapott jó osztályzatokat. Hatodikos és hetedikos korában tagja az iskolai Segítő Egylet választmányának. Az intézethez tartozó Tóth Kálmán Önképzőkörben - a kör vezető tanárának javaslatára - előbb lapkezelőnek, aztán ellenőrné, majd nyolca-

dikos korában elnöknek választották meg. Jelentős szerepe volt az október 6-i és március 15-i iskolai ünnepélyek szervezésében, miután azt önképzőköri feladatnak szabta meg az iskolavezetés. A jó előadókészséggel rendelkező ifjú pl. - amint azt a Bajai Független Újság 1907. március 17-i száma írta - "... Jánossy Dénes VI. o. t. szavalta el hangulatosan és élénk színézzel Csabó Ö. remek költeményét a "Kuruc kesergőt"-t." Az iskolai színjátszó csoport által bemutatott Eötvös Károly Az utolsó kuruc brigádéros című egyfelvonásos történelmi tárgyú színdarabjában diák szerepet játszott, hetedikesként Csiky Gergely Mukányi című négyfelvonásos vígjátékában Várkonyi Endre fővárosi miniszteri hivatalnok szerepét alakította. Több önképzőköri pályázaton is sikert aratott. Azzal kezdődött részvétele, hogy a népeletről szóló témában meghirdetett pályázaton - amelyen senki sem nyert díjat - a megdicsharct között volt. Aztán a szabadságharcot dicsőítő Visszaemlékezés című pályadíjnyertes dolgozatát már felolvashatta a március 15-i iskolai ünnepélyen, és a Hamiet és Elektra értekezésével is díjat nyert. Elsőhegedűsként hatodikos korától kezdve tagja volt az intézeti zenekarnak. Minden évben - szorgalmáért, magaviseletéért, az elégségtan tantárgyban tanúsított eredményéért, jó tanulásiáért - pénz- és könyvjutalmakat kapott, mint pl. Kuts Károly 10 koronás és egy ismeretlen személy 10 koronás aranyát, az Országos Közegészségügyi Egylet Fodor-jutalmát, az 1848/1949-es Honvédelmi Alapítvány kamatából képzett jutalmat, a Baja város által létrehozott Tóth Kálmán Alapítványból egy Körműködésért vert magyar aranyérem stb. Jó eredménnyel érettségizett, és a jogi pályára készült. Felsőfokú tanulmányait Budapesten végezte a tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán, ahol 1914-ben jogtudományi, 1916-ban államtudományi doktorátust szerzett.

Hivatali pályáját joggyakornokként kezdte 1914-ben a budapesti központi járásbírószágon. Rövidesen katonai szolgálatra kellett bevonulnia, ahol 1914-ben hadnagyi rendfokozatot kapott.

A Magyar Országos Levéltárhoz került 1916-ban gyakornoknak, miután féléves írástörténeti - a régi írások megfejtésével foglalkozó paleográfiai - tanfolyamon vett részt a bécsi egyetem (Institut für Österreichische Geschichtsforschung-ban).

1918-ban megnősült. Feleségül vette az eredeti nevén Kobelrausch, valamint az Allaga családok leszármazottját, Boros Berta Magdolna Margitot (1895-1962), aki Boros (Kobelausch) Tóbiás (1823-1902) fia, dr. Boros József (1858-1924) ügyvéd és dr. Allaga Ottó (1845-1920) ügyvéd - Allaga Géza cimbalom- és csellóművész, zeneszerző öccse, és neje, Allaga Margit (1871-1918) lánya volt.

Házasságukból két fiúgyermek származott. Dr. Jánossy Tibor (Baja, 1919. április 1. - Budapest, 1991. október 9.), városunk szülőtte, aki szülész- és nőgyógyász volt a fővárosban és ifjabb dr. Jánossy Dénes, aki már Budapestben, 1926. március 24-én jött a világra és a Magyar Természettudományi Műzeum Öslényntani Osztályának nyugdíjas muzeológusa, címzetes egyetemi tanár, a Magyar Madártani Egyesület tiszteletbeli elnöke.

Elhivatottságot érzett az archivátusi foglalkozás iránt, 1919-ben kezeli, 1922-ben pedig fogalmazói levéltárosi szakvizsgát tett. Egyre előbbre jutott a levéltárosi pályán, országos levéltárnokká nevezték ki 1923-ban.

Az öt nyelvet beszélő levéltárost - aki külföldi tapasztalatokat már a háború előtt szerzett - a kultuszátára az 1926 és 1927 évek által határolt időben egy évre Amerikába küldte, ahol New Yorkban a Columbia University Teacher's-ben (a Columbia Egyetem tanárképző főiskoláján) egyrészt tanulmányozta a tanügyi közigazgatást, pe-

dagójjai előadásokat hallgatott - az előbbi témában hazai viszonyokról előadásokat is tartott -, másrészt az amerikai hivatalos és magán levéltárakban, okmánytárakban összegyűjtötte Kossuth 1851. és 1852. évi angliai és amerikai útjának, valamint az akkori emigrációnak fellelhető adatait.

Hazatérte után miniszteri biztosnak nevezték ki a klinikai élelmiszer megismerésére, hogy érvényesítse amerikai tapasztalatait, amelyeket az ottani egyetemnek adminisztrációinak tanulmányozása során szerzett. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba helyezték át 1928-ban mint miniszteri titkárt, a külföldi kulturális kapcsolatok érdekében végzett tevékenység ellátására. Kezdeményezésére új irattári rendszert vezettek be a minisztériumban, amit róla neveztek el. Az 1929 augusztusában Budapesten rendezett magyarok világkongresszusán a tanácskozás kulturális szakosztálya részére ismertette azokat a gyakorlati megoldásokat, amelyek a külföldön élő magyarság megtartását és anyorzsággal való kapcsolatát hathatósan előmozdíthatják. Javasolta pl., hogy New York székhelyű kultúrközpontot szervezzenek, amelynek feladata lenne a magyar kultúra iránt érdeklődők számára informatív jellegű szolgáltatás megteremtése, a hazai hivatalos kulturális szervekkel, tudományos és társadalmi egyesületekkel közvetlen kapcsolat fenntartása. A határozati javaslatot elfogadták, a felállítandó amerikai Collegium Hungaricus vezetésére Jánossyt jelölték, aki amerikai tartózkodásának ideje alatt a sajátos feladatok ellátására tervezett intézmény létesítését már elkészítette. Nem rajta múlt, hogy az elképzelés nem valósult meg.

1930-ban visszakérült az Országos Magyar Gyűjteménygyűjtemény státusába, de nem az Országos Levéltárhoz, de nem az Országos Levéltárhoz, de megtartva a miniszteri titkári, majd még 1930-ban elnyerve, a miniszteri osztálytanácsosi címet is. Bécsben a magyar delegáció tagjaként - a bádeni kultúregyezmény értelmé-

ben - a Magyarországnak átadandó kultúrjuttató ügyeit rendezte az állami közeli egyezmény következményeként. Fő feladatai közé tartozott a monarchiabeli iratok osztrák és magyar részre való szétválasztása. Országos levéltári osztályigazgatóvá nevezték ki 1934-ben.

Bécsből 1936-ban tért vissza Budapestre az Országos Levéltárba, ahol 1941-ben megkapta a levéltárigazgatói címet, majd 1942. február 8-tól - Herczog József halála után - az intézmény főigazgatója lett. Levéltári vezető beosztásának megtartása mellett 1945 nyarán 6 évre kinevezték a Magyar Nemzeti Múzeum közös címébe foglalt fővárosi nagy kulturális intézmények elnökének is.

1949-ben a budapesti államügyészsg koholt vádat emelt ellene az Eszterházy kincsek ügyében, és bűncselekmény gyanúja miatt személyes szabadságától is megfosztották, hetekig előzetes letartóztatásban tartották a Gyórkocsai utcai börtönben. Bírói határozat szerint azonnali hatállyal megfosztották állásától, és "méltányosságból" 58 éves korában nyugdíjazták. Értékes életét a politika kettétörte, tudományos tevékenységét a kényszerítő körülmények folytán abbahagyta. Kénytelen volt szűkös anyagi helyzetében egyszerűs budai lakásban, visszavonultan élni feleségével és idős édesanyjával. Fetelepeken éjjelről ál-lásokat vállalt, német és angol nyelvből adott, és méhészkedéssel is próbálkozott, hogy szűkös anyagi helyzetén javítsa.

Istenhívőként, sorsában megbékélve, hosszabb betegség után halt meg Budapesten 1966. január 22-én. Baján nyugszik a Rókus temetőben, az Allaga-Jánossy sírjában.

Levelező tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának 1940 óta. Az MTA 1949-ben új alapszabályt fogadott el, átszervezés címén eltávolították a testület közösségből 122 tudóstársával együtt. Az Akadémia 1989. május 8-án és 9-én tartott közgyűlése hatálytalannította az 1949. október 31-i rendelkezését, és folyamatosnak nyilvánította tagságukat, köztük a Társadalmi-törté-

neti Tudományos Osztályának levelező tagját, Jánossy Dénest is. Rehabilitációját már nem élhette meg.

Történelmi érdeklődése volt az a vonzerő, ami arra készítette, hogy becses iratok megőrzésére létesített intézmény levéltárosa legyen, ahol mindekelelt tudományos kutatással óhajtott foglalkozni. Kíváncsi teljesült, ilyen tevékenységet folytathatott magyar, osztrák, német, olasz, francia és amerikai levéltárakban. Irodalmi és történetírói tevékenysége a jog- és diplomáciai történelem és a levéltártan köré terjedt ki, elsősorban az 1848 utáni idők politikai, diplomáciai történetére. Főleg a Kossuth-emigrációval foglalkozott, amelyhez az Amerikai Egyesült Államokban, Bécsben, s, majd a második világháború után 1947-ben kapott rendkívüli utazási engedéllyel - Párizsban, Londonban, Torinóban gyűjtött értékes adatokat, egyidejűleg a háború alatt megszakadt tudományos kapcsolatokat is felvette külföldi nagy levéltárakkal és múzeumokkal. Erről írta fő művét a háromkötetes forráskiadványt bevezető tanulmányal 1940-1948 között, melyet a kritika elismeréssel fogadott. Folytatására já szerzett anyagot, de közzétételére már nem került sor. Tanulmányokat írt az 1849-es orosz beavatkozásról, a monarchia és Szerbia viszonyának kérdéseiről, a monarchia háborús felelősségéről, kisebb műveket a diplomáciátörténetről. Levéltári főigazgatóként megkezdte a levéltári munkák szervezettebbé tételét, központosította a kutató és kölcsönözni szolgáltató. Rendezbehozta az erdélyi országos központi szervek levéltárait, nem engedte a levéltári anyag nyugatra szállítását. A hadművelet idején családjával beköltözött az Országos Levéltár épületébe, az ostrom alatt megakadályozta a nagyobb pusztítást, majd 55 feladatként elindította az újjáépítést. Gondot fordított a levéltári őrzőhely technikai fejlesztésére, beruházásokkal magas színvonalúvá tette a fotóműhelyt. Megindította és vezette a hazai levéltárügy kodifikációs munkáit, melynek eredménye lett a levéltári törvény megalkotása az 1947. évi XXI.tc.-ben összefoglalva.

A Nemzeti Múzeum autonóm tanácsában is ellenszegült annak a parancsnak a végrehajtásában, hogy kultúrértékeket nyugatra szállítsanak, amiért a Szász rezsím internálási parancsot adott ki ellene, melyet csupán hirtelen távozásuk miatt nem hajthattak végre. A múzeum elnökeként értékes kiállításokat szervezett, pl. bemutatásra kerülhettek a Szovjetuniótól diplomáciai tárgyalások révén visszakapott 1848-as szabadságharcos magyar zászlók. Gazdag ismeretekkel rendelkező, csiszolt magatartású, udvarias modorú személyiség volt, aki segítette a fejlődés jeleit mutató munkatársainak kibontakozását, osztozott nehezen megoldandó problémáikban, megszerezte ezzel tiszteletüket, bizalmukat és szeretetüket. A magyar és külföldi tudományos világ számos magasabb beosz-

tású és tudásával kimagasló személyiséget tekinthette barátjának. Hagyatékát fia 1990-ben a Magyar Országos Levéltárnak ajándékozta.

Fő művei:

- Die russische Intervention in Ungarn im Jahre 1849. (Bécsi Magyar Történelmi Intézet Évkönyve, 1931.)
- Die Geheimpläne Kossuths für einen zweiten Befreiungsfeldzug in Ungarn 1849-1854. (Bécs, Jahrbuch des Gr. Kuno Kleberberg Ints. (Jg. 6. 1936.)
- Great Britain and Kossuth. (Bp. 1937.)
- A Kossuth emigráció Angliában és Amerikában, 1851-52 (I-II) 1-2., (Bp., 1940-1948)
- Das Archivgesetz in Ungarn. (Sonderdruck aus der Festschrift des Haas-, Hof- und Staatsarchivs 1949, I. Band.)

Bánáti Tibor

A hónap műtárgya

Türelműveg 1800-ból (Türr István Múzeum, Néprajzi gyűjtemény)
A tárgy mérete: 26,5 cm magas, 10,6 x 9 cm négyzög alapú üveg.

A türelműveg (más néven türelmopalack, türelmumunka, berakott üveg) szűk nyakú üvegpalackban elhelyezett fa- vagy csontfaragás. Európában a XVI. századtól kezdve kedvelt szabadisz, kandallódísz, parasztházakban a szőlőt dísz.

A türelműveg elkészítésének két formáját ismerjük. Vagy az üveg belső felületén állítják és ragasztják össze apró elemekből, csipesz, papálca és drótkámpó segítségével, vagy az előre egybeszerkesztett "építmény" összecsuksukható, s az üvegbe csúsztatás után fonal segítségével szétnyitható.

A nyugati országokban fekvő formájú, benne elsősorban hajómakettet helyeztek el. Közép-Európában, így Magyarországon is a faragványt álló üvegbe tették, mely gyakran több szintre tagolódott. Gyakran ügyes kezű pásztorok készítették, de rabok

is, példa erre a kiskunfélegyházi börtönmúzeum néhány türelművege. Tehát ügyes kéz, illetve sok-sok idő kellett az elkészítéséhez. (A raboknak pedig idejük volt elég.) Sok türelműveg készült bányavidékeken is. A bányászpalackok a bányászélet, a technika és viselet értékes dokumentumai.

Igen gyakran Krisztus kínszenvedését ábrázolták, mely palackba zárt feszület, mellette gyakran a két lator, valamint Mária alakja. (Két ilyen is őriz a bajai múzeum, az egyik Déri György hagyatékából való. Déri György ezredes Déri Frigyes testvére, aki 1946-ban hunyt el, s kétezer darabot számláló néprajzi gyűjteményét - ahogy testvére is - Debrecennek ajándékozta, de ahogy özvegye megfogalmazta: "Ezekből a néprajzi tárgyakkól férjem egy részt azzal a szándékkal tartott vissza, hogy azokat Bajának (szülővárosának) fogja felajánlani." Sajnos Budapest ostromakor a Bajának szánt tárgyak egy része, főként a kerámiák megsemmisültek, így csak 173 néprajzi tárgy

kerülhetett a bajai múzeumba.

Az 1800-ban készített türelműveg kétszintes. Alul egy pálinkafőző, felül egy patka látható. Művét minden bizonnyal a palackban állította össze az ismeretlen alkotó.

Az alsó szinten egy kályha, pálinkafőző berendezés látható, valamint egy asztal üveggel, mellette egy asszony. Az asztal oldalára egy nevet írtak: Pürő Évika.

A felső szinten a háttérben polc áll, rajta üvegek, melyekre címkét ragasztottak. Némelyik jól olvasható: "fogfájásra, hideglelésre, rózsavíz". Két asszony áll egymással szemben, az egyik az eladó lehet (kezében üveg), a másik kötény alá tett kezével, mintha pénzt keresne. Itt is szerepel egy név: Vida Éva asszony. Az alakok a korabeli polgári női öltözetet is bemutatják.

Az üveg legalján ez olvasható: Tekentes (Tekintetes) Uram Szolga Bíró. A hátoldalon olvashatatlanszöveg, illetve az 1800-as évszám.

Sajnos nem tudjuk, hogy ez a ritka szép, ábrázolását tekintve egyedülálló türelműveg mikor, honnan és kitől került a múzeumba.

Merk Zsuzsa

A madarak festője

Nemes István festőművész 1994 óta él Baján: a jugoszláviai Vajdaságból, Újvidékről (Novi Sad) települt át. A háború borzalmai elleni tiltakozásul elhatározta: többé nem rajzol, nem fest emberarcokat.

Kedvenc modelljei a madarak lettek. Az elmúlt 5-6 évben mintegy 80 madárfestmény került ki a keze alól. Alkotásai a legapróbb részletekre kiterjedő pontossággal, nagy műgonddal készülnek ún. "száraz" akvarell technikával, azaz nagyon kevés vizet használ a festék ecsettel történő felvételéhez.

Az állatok ábrázolása képzőművészeti alkotásokon még ma is elsősorban vadászati témákhoz kötődik Magyarországon, de az észak-európai országokban már önálló irányzattá vált a madarábrázolás. Tehetsége, kitartó és alapos munkája eredményeként Nemes Istvánt a szakmai közvélemény ma már az egyik legjobb magyar madárfestőnek tekinti. Műveivel itthon és külföldön számos egyéni és csoportos kiállításon szerepelt sikerrel. Tavaly és az idén is egy-egy madárfestményét beválasztották az "Állatok a művészetben" című nemzetközi kiállítás anyagába (Louisiana, USA).

Nemes István természetesen nemcsak madarakat fest, de jelenleg ez képezi munkásságának központi részét. Más gerinces állatok, növények is megjelennek alkotásain, és újabban előszeretettel fest ártéri tájképeket. Míg madárportréin a természetű ábrázolás a célja, addig vízparti tájképein a fényhatá-

soknak az egész kompozíció hangulatát meghatározó kiemelésével kísérletezik.

Ha Nemes István eddigi művészi pályáját egyetlen mondattal kellene jellemeznem, akkor azt mondanám: művészet a természetvédelem szolgálatában. Van-e ennél aktuá-

sabb téma az ezredforduló tájékán? (Nemes István harmadik bajai kiállítása az Eötvös József Főiskola Gyakorló Általános Iskolájában volt megtekinthető április 12-30 között.)

Schmidt Antal

Egy néprajzos naplójából

A Bajai Múzeum

halászati gyűjteménye

(Élhangzott a megyei Múzeumi Napok tanácskozáson.)

Ifjú koromban a 30-as, negyvenes években a néprajz nem volt még közismert tudomány. Aki hallottak is valamit róla, az is csak a díszítőművészetet, népviseletet, táncot, népdalt, népmesét sorolták ide. Én sem tudtam többet róla, mikor a földrajz és történelem mellé harmadik szaknak felvettem. Nagyon elcsodálkoztam, mikor újdonsült barátom, az akkor már utolsó éves Gaál Károly azt mondta, hogy ő halászattal foglalkozik. Hát az is néprajz? - kérdeztem. Kezembe adta Herman Ottó könyvét, amit egyvénben kiolvastam, aztán hetekig céduláztam, s mikor az akkor kinevezett professzorunk, Ortutay Gyula megkérdezte, hogy mivel akark foglalkozni, már határozottan válaszoltam, hogy a halászattal. Bajára is azért jöttem, mert Takáts Endre főlevéltáros és múzeumvezető azzal csábított, hogy itt nagy dunai múzeumot kell csinálni, és egy év múlva halászati kiállítást.

Megérkezve felmértem a halászati gyűjteményt. Ált egy szigonyból és az egyfából vágó csónakból. Egyik első gyűjtőtűt a halásztanyákra vitt. Miskolczy Feri bácsi, aki tiszteltbíró képtárfelügyelő volt, valahonnét kölcsönkért egy csiklit, s egyik reggel feleveztünk a rezeti halásztanyára. Felcélhatetlen élmény volt, a hatalmas fák alatt fehérre meszelt, tapaszott sövényfalú kunyhók, egyiknél kérésnyűsűt kemence, másiknál disznóól és rengeteg halászszerszám s nyolc-tíz halász, a többség idős, akik még az anti világban kezdtek a mesterséget. Hej, ha akkor mai ésszel gyűjtöttem volna! Feri bácsi mindjárt meg is festett néhány kuny-

hót. Aztán következett a cseréti tanya, majd a szeremlei. Ezekre már egyedül mentem, s igyekeztem szerzősámokat is szerzeni. Mikor hazaértem az első hálóvarsával és vesszőkosárral, nagyot néztek: te ezeket akarod kiállítani? Akkor még sok időm nem volt a gyűjtésre, mert a szakdolgozatomat kellett megírni és a képesítő vizsgát letenni, de szeptember végén Pesten kezdtem a Szabadság-híd alatt, ahol akkoriban tekerőtáplisok tanyáztak, aztán Százhalombattán folytattam. Három halászdolgozattal kishálóval. Remek fényképeket készítettem az egyszerű kis harmonikás Beltikámmal. A halászoknak nem hoztam szerencsét, egész délelőtt annyit fogtak, hogy délben meg is főzték ott a parton, a Dunából merített vízzel! Pedig a batytailak arról panaszkodtak, hogy feljüjtek piszkos a Duna. Abban az időben történt az is, hogy szeremlei halászokkal mentem hálóvetésre. Egyszer csak a kormányos fogja a szepolyt, megmeríti a ladik mellett és iszik. A gép a nyakamban lógott, felkaptam és exponáltam. Egyik legjobb felvételem lett. Húsz év múlva Ausztriában nem akarták elhinni, hogy ilyen is volt.

A következő esztendőben sikerült begyűjteni a Budapest-Mohács közti szakasz majd minden szerzősámát, s abból nyílt meg 1951 őszén a Dunakiállítás. A halászat három szobát töltött meg. Ez az állvány azért is emlékezetes, mert miatta kaptam az egyik legnagyobb letolást. Félvénként jelentést kellett készíteni a végzett munkáról, s egy táblázatot is kitölteni. Én beírtam, hogy 65 néprajzi tárgyat gyűjtöttem, a szöveges részbe pedig, hogy ez a dunai halászat szinte teljes szerzősámkészlete. Ezt persze senki sem olvasta el, de jött a válasz, hogy messze a legrosszabb vagyok a szakamban. Év végén aztán elégtételt kaptam, ugyanis

megszereztem egy mézesbábos mőhelyt, 400 darab bádogszagotát és tutlit hoztam be egyetlen hátizsákban. Nagy dicsőreben részesültem! Itt a környéken kerékpárral jártam, a vízen kölcsön csiklivel, kajakkal, ha többen voltunk, az MHSz segített ki rocsóval. Évekkel később szűz motorcsónakkal. A felszerelés akkor még egyszerű volt: fűzet, ceruza, egyszerű fényképezőgép és egy mérőszalag. Aztán vettem egy százás Sachs motort, olyan nagy kerekei voltak, mint egy kerékpárnak, rugózása semmi. Távlabbra már azzal mentem, így Paksra is, ahol egy sleppszákot szereztem, alig fért a hátizsákomba, ami zét is szakadt Bajáig, lévén a háló nagyon nehéz a sok ólomtól. Emlékezetes a halász is, aki nagyon érdeklődő volt, s egyszer csak azt vettem észre, hogy ő gyűjt engem, kikérdőzve, hogy más vidéken hogy és mivel halásznak. Máskor egy bajai halászt látogattam meg lakásán. Hagyományos, térd fölő érő halászcizmában volt. Dicsőretem, mire elpanaszolta, hogy már nem vízálló, újat kellene csináltatnia. Adja el - mondtam. 400 forintért odaadom - Rendben, s már húztam is le a lábáról. Pár év múlva az idős csizmadiat akartam rávenni, hogy készítsen egyet, hogy filmre vegyük, de nem vállalta, mert a mai, gyári kikészítéssű bőrök nem bírják azt az áztatást, nyújtást, ami szükséges.

Emlékezetes a komáromi Kiss Miska bácsi, aki Dunaszekesőre települt át. Nagyon szeretett mesélni, de nem a halászatról, azt pár szóval elintézte, viszont állandóan visszatért élete nagy kalandjára, mikor az első háború után az orosz fogságból Indián kerestül szökött haza. "Azok a fekete asszonyok!" - volt a refrén. Öccsével együtt halásztak az általuk meghonosított búvárhálóval, s meghívtak ugyancsak Dunavízben főtt halászlére. Velem volt 8 hónapos terhes felesé-

gem is, aki felvidéki lévén nem szeretette a halat. A barátság kedvéért elfogadta a meghívást, csak akkor nézett nagyot, mikor körbeültük a bográcsot, s abból kezdtek kanakaláni. Miska bácsinak hatalmas vörhenyes bajusza volt. A kanáról egy csepp lé megindult, s a bajusz végén placecs, vissza a bográcsba. S ez így ment minden merítésnél. Nejem nem tudta levenni a szemét róla, közben liftezett a gomyra. Azóta szereti a halászlét. Érdekes, hogy nyolc év múlva kisebbik lányom ugyancsak Miska bácsinál szerette meg, de akkor már tányérből ettük.

A Duna-kiállítás megnyitása után több energiát fordíthatam egyéb témákra is, hisz szinte mindent kellett gyűjteni. Idegen helyen hosszan kellett magyarázni, hogy mi a múzeum, minek kellenek ezek az ócskaságok. Ráadásul a politikai helyzet olyan volt, hogy minden nadrágos embertől félték, akitáskát véletlenül sem lehetett vinni. Ha az öregek kezdtek is beszélni, a fiatalok leintették: "Hallgasson kend, nem tudjuk, hogy mi lesz ebből!" Egy alkalommal Bátoronostoron egy időse nénitől vettem egy pruszlikot. Másnap nevetve meséli, hogy a Maris nére hogy rájésztett a fia. Kérdezte, hogy aláírt-e valamit. - Igen. - Aztán mi volt az? - Nem tudom. - Hát azt, hogy kitepítették! - Akkor ez gyakori volt. Alig tudtam a nénit megnyugtani, hiába mutattam a nyugtát. Csak azért imádkoztam, nehogy tényleg elvigye, mert akkor senki sem mossa le rólam.

1954-től 57-ig aspiráns voltam, így lehetőségem nyílt arra, hogy a Felső-Dunát is bejárjam, s megírjam a Dumai halászatot. Közben híre ment a gyűjteménynek, s ahány halászat iránt érdeklődő kolléga jött külföldről, azt mind lehozták Bajára, így sok ismerőst szereztem. Mikor 1972-ben Lengyelországban egy kongresszuson bemutatag egy japán kollégának, s meghallotta, hogy Bajáról jöttem, felkiáltott: oh, ott egy csodálatos halászati gyűjtemény van. Ha legközelebb Európába jövök, megné-

zem. "Tizenhárom év" múlva el is jött.

Telt-múlt az idő, a "láncos kutyából" "kutyuli-putyuli" lett, Baja testvérvé fogadta Zombort, a két múzeum is barátságkötőt, rendszeressé váltak a cserekiállítások. Amilyen könnyen jöttek ők, annyira nehéz volt nekünk. A kiszállítandó anyagot az országos múzeumnak kellett előbb láttamozni, aztán a Nemzeti Bank Devizaigazgatóságának engedélyezni. Ez utóbbi pillanatban kaptak ment, mindig az utolsó pillanatban kaptak ment. A teherautót mindig a zomboriak küldték, mert tőlük is csak külön engedéllyel mehettek külföldre. Egyszer halászat kiállítást akartunk rendezni Zomborban, most jó előre megkértem az engedélyt. Egy pénteki napon szállítottunk. A határon észrevették, hogy a kilépésre az engedély, mely 30 napig érvényes, előző nap lejárt. Menjek be Dávodra, és a Tsz irodából telexen kérjek hosszabbítást a határra, javasolták. Ők ugyanis fogadhatnak telexet, de csak egymás közt kezdeményezhetnek. A teherautóval elmentünk, telexeztem, visszamentünk és vártunk. Egyszer kezdett a gép pötyögni, de mindjárt le is állt. Telt az idő, féltünk, hogy hazamennek a bankosok. Vissza Dávodra, újból telex, de a választ már oda kértük. Mindjárt meg is kaptuk. Kiderült, hogy a vámosok gépe elromlott. Végre átjutottunk a határon. A zomboriak egészben sült malaccol vártak, s nem tudták elképzelni, hol késtünk, többször telefonáltak a határra, azok mondták, hogy itt az autó, nincs az autó.

Többször Zomborból Szabadkára is átvittük a kiállítást, így két legyet ütöttünk egy csapásra. - Kilépéskor az útvelembé ütöttek egy pecsétet, ami figyelmeztette a vámosokat, hogy a mellékelt jegyzék szerinti anyagot meddig kell hazahozniuk. Így közben többször is átléphetünk a határt. Egyszer egy szabadkai kiállítás után szombat reggel Röske felé indultunk haza, mert nem akartam dinárért tankolni, a határnál pedig volt ben-

zinkút. Leadtam a papírokat, kérdi a jugó vámos, hogy hol az anyag. - Szabadkán. - Csak azzal együtt mehet át. - Hosszan vitáztunk, vissza kellett fordulni. Az utolsó csepp benzinnel értünk vissza Szabadkára a múzeumba, ahol a teremőr néni adott kölcsön pénzt benzinre, aztán irány Hercegszántó, ahol szőlő nélkül átengedtek.

Javult a légkör, nyugatra is el lehetett jutni. Egyszer meghívott Bécsbe Gaál Károly, aki ott néprajz professzor volt, és többek közt halászati múzeumot is szerettem volna látni. Összeismertett Schweizer professzorral, a vidéki múzeumok főnökeivel. Ő elvitt Orthba, Bécestől kb. 30 km-re egy kis városkába, ahol egy kis városban van az osztrák halászati múzeum. A látogatás végén felajánlotta, hogy rendezzünk ott kiállítást. Örömmel fogadtam a meghívást, s öszszel nekiálltunk a rendezésnek. Csakohgy épp akkor volt ott a parlamenti választás, ami veszélyeztette az egészet. A Landesregierung szociálista volt, a helyi önkormányzat néppárti, s bennünk veszélyes bolseviket láttak. Ha ők győznek, nincs kiállítás. Szerencsénk volt. A helyi polgármester udvariasan, de nagyon kimérten fogadott. Vasárnap de. 11-kor megnyitó, beszélget, éneklik, miniszterhelyettes stb. Utána fogadás, magyaros hidegtalak, feleségem adta a tippeket. Délután négykor még együtt a társaság, kitalálták, hogy főztek halászlét. Szereztek egy hatalmas fazekat, halat, hagymát. Paprikát szerencsére vittünk. A váruddvaron folyt a szertartás, kb. 50 vendég volt. Este 11-kor a két párt vezető emberei már egymást ölelgettek.

Elutazásunk előtt küldtem egy meghívót a földművelési miniszter Romány Pálnak, s a kísérő levélben megírtam, hogy az osztrákoknak halászatuk ugyan nincs, de halászati múzeumuk van, nálunk ez fordított. Mikor hazaértem, kaptam egy telefont, hogy menjek fel a minisztériumba. Ott várt a Mezőgazdasági

Múzeum főigazgatója is. Elmondták, hogy a minisztérium adna 3 milliót - az akkor hatalmas összeg volt - a Mezőgazdasági a halászati gyűjteményét - a Herman Ottó-féle anyaggal, Baja pedig adjon helyet egy országos múzeumnak. Napok múlva feljöttek Bajára, és a helybéli vezetőséggel ismertették a tervet, mire elhangzott a döntő kérdés: "És jó ez nekünk, ha van egy halászati múzeumunk?" - A pestiek nem válaszoltak, hanem vették a kalapjukat.

Az őrthi bemutató sikerét jelentette, hogy 10 évvel később, 1983-ban újra meghívtak bennünket, amikor egy nemzetközi halászati kiállítást rendeztek, s Baja képviselte a magyarokat. Készült egy nagyon szép, 350 oldalas kiadvány is, képekkel és tanulmányokkal, melyben ugyancsak szerepelünk. Meglepő volt, hogy többen megszólítottak: Ugye, maga főzte a halászlét évkekel ezelőtt? Már előzőleg és később is többször felvetődött egy bajai szabadtéri halászati múzeum létesítésének gondolata. Volt lelkesedés, felajánlások, csak mikor elmondtam, hogy ezt folyamatosan gondolni, őrizni kell, s az többbe kerül, mint a létrehozás, akkor léptek vissza.

Egyszer Bárh János szólott, hogy a kalocsai érseki levéltár rendezése közben rábukkant egy köteg halászati szerződésre. Nagy fogás, majdnem 200 év anyagát tartalmazta. Fénymásoló még nem lévén, végig fényképeztem, az egészet adattárunk számára, és publikáltuk is a Cumaniában. Meglepetést okozott a szerződésekben talált viaszpecsétek sokasága. Irodalomból ismert volt, hogy a halászmesterek használtak pecsétygyűrűt, de most láthatam is néhányat. Több-kevesebb sikerrel másolatokat is készítettünk róluk a fotók mellé. Azóta több múzeumban kerestem ilyen pecsétygyűrűt, de csak az esztergomi Vízügyiben van egy. Hiába kerestem viszont a Dunaföldvár-bátai Halászati Társulat iratát. Sem Kalocsán, sem Pesten, sem Kecskeméten nem tudtak róla. Több

évtized után néhány éve Szekszárdon találtam meg.

Olvastam arról, hogy múlt században divat volt halpikkelyekből képeket alkotni. Egy alkalommal a tv-ben budapesti kerületek közti vetélkedő zajlott, s ennek során különböző régi tárgyak is előkerültek. Adás közben telefonált valaki, hogy van egy halpikkelyekből készült képe, amit felajánl. Azonnal írtam a Budapesti Történeti Múzeumnak, hogy gyorsan fogadják el. Később egy kiállításunkhoz kölcsön is kértem, de elmaradt a dolog: Mikor az ajándékozót szerettem volna kifagytatni, már meghalt, az utódok pedig semmit sem tudtak. Több szerencsém volt Kardos Lászlóval. Ismertem egyetemista korom óta, legendás alak volt a Györfly Kollégium hajdani igazgatója. Mindig ígérte, hogy majd elmeséli, hogyan osztott vizet a tolnai halászosoknak, mikor földosztó kormánybiztos volt Tolna megyében. Évtizedekig nem került rá sor. Egyszer lejött Bajára, mikor a Boldog emberek c. könyvéhez gyűjtött anyagot a nazarénusoktól. Este aztán leültünk, és magánba mondta az egészet. Megírtam a történetet a Dunatájnak, de mire megjelent, már nekrológ lett belőle. Egy szívroham a taxiban végzett Kardos Lászlóval.

Ugyancsak szomorú történet a halászláda esete. Még a 60-as évek elején bukkantam rá Tolnában egy ládára, mellyel az öreg halász legényi korában vándorolt. Józsi bácsi azt mondta, hogy míg él, nem válik meg tőle, de halála után ide ajándékozta. Lévnem már 80 évem felül, megkértem a szekszárdi kollégánőt, Babus Jolánt, aki szintén "halászott", hogy figyelje az öregot. Csakhogy az ő halálhíret kaptam. Telt-múlt az idő, levél jött Tolnáról, egy ismeretlen nő írta, hogy Renz Józsi bácsi meghalt, mehetek a ládáért. Magyarazátként hozzáfizette, hogy ő Babus Jolán barátnője volt, s halála előtt megkérte, hogy legyen gondja a ládára.

De miből is áll ez a halászati gyűjtemény? Sosem számoltam össze, de

nagy csoportokat tudok mondani. Egyrészt van a tárgyi csoport a 2 centis hálókötő gyűszűtől 20-30 méteres hálódarabokig át a 9 méteres apatini hálóláddig. Vannak szárazon preparált halaink, melyeket a kiállításokon sikerrel használtunk, s van egy kitűnő vízvíz is. Ezt a paksi HTS-től kaptuk ajándékba. Sajnos, már akkor is rossz állapotban volt, mert a budai halászcserdjük kerthelyiségében tartották a mennyezete akasztva. A Mezőgazdasági Múzeum preparátora, aki eredetileg is kitűnő, próbált a helyrehozni, kevés sikerrel, és azóta végleg tönkrement. A fényképtár nagyszámú felvételt őriz, fekete-fehér, színes és dia formájában halászláról, szerszámokról, kiállításokról hazai és külföldi múzeumokból. Van néhány múlt századi halászlátot ábrázoló rézkarcunk is. Gazdag az adattár is: a Dunán és más vizeken végzett gyűjtések szövege, magyarországi halászcéhek priviligiumainak másolata, a bajai, tolnai, esztergomi, tihanyi és kesztelyi halászcéhek iratanyagának másolata a német szövegek magyar fordításával. Ez utóbbival sok bajunk volt, mert a kézzel írott grott betűs szövegeket nem mindenki tudja már elolvasni. A kalocsai érseki levéltár halászati szerződésai másolatban ugyancsak megtalálhatók. A könyvtárban igyekeztünk megszerezni - többször mikrofilmen - a halászlattal foglalkozó magyar és külföldi könyveket. Mindig terveztem, de sosem jutottam hozzá, hogy mindezekről egy külön kimutatást készítsék.

Sokszor eszünkbe jut Treszka néni, aki végül szinte családtagnak számított. Az első időkben hevesen tagadta, hogy falujukban bármi erkölcsi kilengés előfordult volna. Ahogy kezdtünk összemehedni, elismerte, hogy másoknál előfordult ez-az. Egyszer aztán elmesélte, hogy bizony ő is elment a "madarasi tudóshoz", mert a férje kutyanyomba hágott. A tudós hozatott vele egy üveg jó bort, tett bele valamit, és azt mondta, hogy közösen igyák meg.

Hazavitte, leültette az urát, kitette a borosüveget, s biztatta az embert, hogy igyanak. Csak hogy a bor csúnya, zavaros volt, férje nem akart kötevény állni. Addig vitáztak, míg a bor leülepedett, megköstölták, ízlett, megitták. - Aztán használt? - kérdeztük: - Hát tudják, jó volt a bor, fiatalok is voltunk... A hatás azért nem volt végleges. Évek múlva azt is elmesélte, hogy az ember megint csak el-eljárt hazulról. Egyszer nagyon készülődött, mosdott, tisztá fehére-műtelt kért, felesége kiszolgálta, ahogy illik, hanem mikor azt mondta: Na én megyek - az asszony eleje pöndörült: "addig pedig ki nem teszi a lábát, míg emberi kötelességének elcseget nem teszi!" A férj elnevette magát: Hát akkor meg mi a fenének menjek már el!

A Néprajzi Múzeum előre felhívta a figyelmemet az érsekcsanádi Szász Istvánra, sovány kis ember fura vékony hanggal, nagydarab feleséggel és nyolc gyerekkel. Hajdan a Gyöngyös Bokréta részére szerzett régi ruhákat, a háború előtt üzlete is volt, aztán a múzeumok, főleg a Néprajzi Múzeum állandó szállítója lett.

Szöftes gyűjteményét védte nyilvánították, csak hogy ő adta-vette ezeket, nem lehetett nyomon követni. Mindent szállított, amit kértek, ha nem volt, maga készített, szép könyvtára is volt Malonyaitól kezdve a Magyarság Néprajzáig, és hibetől híhetetlen történeteket mesélt: apjának aranybánya, tengerjáró hajók voltak, ő maga hol szerzetes, hol katonatiszt volt, az 50-es években a magyar kormány küldte ki Erdélybe, Felvidékre népművészeti tárgyak vásárlására, a brüsszeli világkiállításra gyalog ment el, csak a kisfia szólt a magát, hogy nonattal ment Piliscsábara a lányát meglátogatni. Még Kosuth-díjat is kapott! Mindezt olyan meggyőzően, hogy sokan el is hittek. Annak idején Baján dolgozott az idegostályon Grynaeus Tamás. Egyik nap mondja, hogy bekerült hozzájuk Szász bácsi, de nem tud eligazodni rajta: bolond ez az ember, vagy min-

ket néz hülyének? - kérdezte. - Én éppen töled akartam megtudni - válaszoltam. Éveken át többször el akart adni nekem egy mellényt. Első alkalommal csanádi juhászmellénynek mondta, legközelebb császáröltésé svédnek, legvégül cigányvajdának. A Néprajzi Múzeumnak sok mindent adott el, de nem vagyok biztos, hogy mind hiteles darab, mert nemegyszer láttam, amint maga kombinált össze ruhadarabokat. Egyik nyáron volt egy egyetemista gyakornokom. Bejött Szász bácsi, és elkezdte mesélni, hogy a csanádi férfingek gombjai, számuk, színük és elhelyezésük szerint miképp fejezik ki viselőjük családi állapotát, gyerekei számát és nemét, vagyonát. Gábor nem győzte írni. Végül: "Na, már eleget hazudtam" - felállt és elment. Fiatal barátunk, aki azóta külföldön akadémikus lett, nem tudta, mit higgyen. Felesé-

gem szállás előtt állt, mikor meglátogattat minket. Letett az asztalra egy dió nagyságú rongyocskát azzal, hogy viselje a nyakába, de ki ne nyissa, és akkor könnyű születe lesz. Kikísértük, siettünk vissza, hogy megnézzük, mi van a kis csomagban, de nem találtuk sehol, nyilván visszacsente. Nem is volt könnyű a szülés. Más alkalommal ráolvasó tudományáról beszélt. Maga ehhez is ért? - kérdeztem. "Ja, ha maga is annyit tudna mint én, akkor nem ilyen kis múzeumista lenne, hanem világoptikus!"

Azóta is igyekeztem minél több tudást szerezni, de csak megmaradtam ilyen kis múzeumistának.

Solyoms Ede

Emlékezés városunk egykori siker-sportágára, az ökölvívásra

Ez a férfias küzdősport nemcsak városunknak, de az országnak is sok sikert hozott. Baját számtalan emlékezetes verseny és még több kitűnő öklöző emléke tette ismertté. Az ökölvívás lelkes híveinek sok-sok örömet szerzett ez a játék, de sajnos a győzelmes és emlékezetes évtizedek elmúltak, s ma már csak az emlékezés él.

A II. világháború borzalmai után az ifjúság számára a sportolás jelentett kikapcsolódást, újrakeletlést és szórakozást. A labdajátékok mellett - fizikai és morális bizonyításként is - az ökölvívás újjászervezése és támogatása sikeresnek ígérkezett.

Olvasóink között még bizonyára sokan vannak, akik emlékeznek a háború előtti versenyzőkre: Onodira (Jana), Tánzosra, Kókaira, Doblerre és Nyiratra. Emelegetésük a teljesség igénye nélkül történhet csak egyült, hogy a sportág szerelmesei a szívükbe zárták őket. Az a szomorú

tény pedig, hogy többen közülük már nem tértek vissza a háborúból, még sporttörténeti jelentőségüket is fokozta.

1945 után Onodi János (Jana) edzőségével toborzás indult a boksztalpra állítására. Az edzéseken 70-80 fiatal próbálkozóból lehetett válogatni. Hozzájuk csatlakoztak az egykori levente-csapat versenyzői is.

"Jana" edzői éleslátásával kezdte meg az egyéni kiválasztást, és több kiemelkedő tehetséget fedezett fel. Nevezik meg őket: Hidas, Milunovic, Balázs (Cucu), az Iglódi testvérek, Jóska és János, Cseh Jóska és János, Varga (Döce), Szilaski, Jerkovic, Szabó Béla.

Dubovszki és Balatoni a magyar válogatottnak is tagjai lettek, igaz ugyan, hogy már a Vasas és a Dunaújváros színeiben.

A példa értékű minőségi teljesítmények hatására is rengeteg fiatal vett részt az edzéseken és versenyeken. Nagy csaták színhelye volt az akkori

Ipartestület, nyári időszakban pedig az Uránia mozi kerthelyisége. Majd a Központi Filmszínház adott otthont a mindenkor telt házaknak. Ekkor még csak álmom volt egy sportszarnok, amelyből ma már három is van.

Újtítás, fiatalítás következett. A sikeres versenyzők nyomdokaiba új tehetségek léptek: Ági, Turzai, Andó, Szerecsen, Nagy János és György, a Puskás testvérek, Sándor, Lajos és József, Ungi, Kovács Ferenc és Pál, Klez, Sarkadi, Szilaski Sándor, a Parittyá fivérek, Gyula, János és Anti, aztán Pozsgai, Egyed, Biró, Szabó Péter, Gozics és még sokan mások.

A BMTE (Bajai Munkás Testdöző Egyesület), majd a BELSPED után a Bajai Villamosipari Gyár (a későbbi Ganz) lett a sportág fő támogatója. A versenyzők többsége itt már munkalehetőséget is kapott.

Bajai Vasas MTE néven a területi bajnokiságban szerepelt a csapat. Forró hangulatú, zsúfolt nézőterével kicsinek bizonyult a "színház" (Központi mozi) ma is változatlan, de némileg kihalt nagy terme.

A csapatnak sok-sok társadalmi szervezet, vállalatok és áldozatos magánemberek nyújtottak támogatást. Kiemelkedő volt Maróczki Géza tevékenysége. Mi bajaink jól ismerjük őt.

Lehetnek is gravírozó tisztessége emyedetlen.

Sajnos a városi és a területi sikereket nem követte felsőbb osztályba jutás. A sportág fővárosi dominanciája kétségtelen lett. Sportvezetők és szervezők, de a bírók is egy sajátos kontraszelekciónak támogattak. Sérült a hozzáférhetőség, az esélyegyenlőség és a sportdemokrácia szabályrendszere. A fásultság és kilátástalanság következményeként sokan visszavonultak, szakemberek és versenyzők egyaránt.

A sportfinanszírozás és az érdekeltégi rendszer bukta az ökölvívásra különösképp hatottak. A városi vállalati mecenatúra sorvadása csaknem lehetetlenné tette a klasszikus küz-

dósportág fennmaradását.

A restríkción a városi sportátszervezése sem segített. (Több sportág összevonása a BSK-ban.) Az ökölvívás lényegében és egészében kihalt.

Ez a kimúlás nem az ökölvívó alkatt és lélektan kudarcra. Talán és sokkal inkább annak bizonyítéka, hogy a higgadt fejlel, de emelkedett lelkiállattal zajló "verekedés" indítéka és végeredménye a harag nélküli tiszta győzelem tudata, a megbocsátás és belátás tiszta erkölcsé. Ennek támogatásához és fenntartásához nagyon erős és szenvedélyes lokálpatriotizmus is kell.

A fenti rövid visszaemlékezésben említést kell tennünk olyan rendezvényekről is, mint például a Róma válogatott - Magyar Ifjúsági Válogatott viadal. Aztán a Budapesti Honvéd (Kajdával az élen) - Budapesti Vasas találkozója. A Magyar Ifjúsági Válogatott - Csehszlovák Ifi Válogatott bajai szereplése. Hadd emlékezzünk Papp László háromszoros olimpiai bajnok és Fekete Pál szakfelügyelő (az MTK egykori sokszoros válogatottja) Baján tett látogatására és emlénybeszámolójára.

Megjegyezni kívánom, hogy ma is vannak olyan szerelmesei a "bokszt"

nak, akik újtítani és újrakezdeni tudnának mindent saját munkájuk és saját költségeik terhére is. Több segítséget igényelnének.

Bada Pál

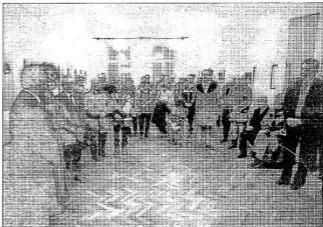
A fenti visszaemlékezés szerzője hazai és nemzetközi mérkőzések közzismert bírója. Kimagasló szakmai és etikai közreműködéséért kapta meg az "Örökös Nemzeti Bíró" kinevezést 1997-ben.

Elismerésének újabb állomása 1999. február. "A Magyar Ökölvívásért" kapott kitüntetést.

Bada Pál is egy igazi bajai Honpolgár. Egzisztenciális és magánéleti boldogulása egyaránt városunkban zajlott és városunkhoz kötötte. A háború után a város ipari fejlődésében közép, majd felső vezetőként is alkalmasként találtatott. A Bajai Villamosipari Gyár, illetve a Ganz Bajai Gyáregysége dédelgették - nem érdemtelenül. 1971-től a Bajai Városi Járás Sporthivatal elnöke. Eközben kezd meg - Leposa Béla intencióira - bírói tevékenységét. 25 évig munkálkodott a szortióban.

Tisztelettel és elismeréssel gratulálunk.

A szerkesztőbizottság

A közelmúltban nagy sikerű kiállítást rendezett Bálint Attila legújabb munkáiból a Nemzetiségi Központban.

Jákov Bárzilai és Hajnali gyertyafény c. regénye a numerológia tükrében

Amikor - 1998. december 14-én - megkaptam Vágó Zsuzsannától, a Kassák Kiadó igazgatójától Jákov Bárzilai Hajnali gyertyafény c. kötetének vadonatúj tiszteletpéldányát, rögtön megindult bennem valami. Tudtam, erről nekem is kell ímom. Popper Péter zseniális előszava arra készítetett, hogy keressék egy olyan megközelítési, vizsgálódási módot, amely eltér az általa írottak gondolatiságától, hangnemtől, mert az övét nem közelíthetem meg. Az Új Keletben Halmos László tollából kicsorduló frás csak megerősített ebben.

A regény olvasása közben feltűnt, hogy az eseményeket, történéseket kísérő és igazoló számok között érdekes kapcsolatot, azonosítást van. Hallottam a szám-misztikáról, gondoltam, ezen a területen próbálom kutakodni. Rábukkantam Cheiro könyvére, amely alapján tanulmányozása hatására talán sikerült közelebb kerülni a számok rejtélyes tükeinak igazolásához, legalább bemutatásához. Az ötlet helyességét bizonyítani létszik az a tudott tény, hogy - a többi okult tudomány mellett - a numerológiával a káldusok, hinduk és egyiptomiak kísérésében éppen az héberék foglalkoztak legmélyrehatóbban, és értek el legjelentősebb eredményeket. Úgy sejtem, ez sem a véletlen következménye.

De térjünk a lényegre.

A Hajnali gyertyafény c. mű 12. oldalán található a 21-es szám. A kisded Jákov Bárzilai, amikor még Eisner Palika gyermekköcsijé elszabadul a nagyapától, és a 21-es számú ház falának tüköze megáll. A csöppesség nem röptül ki, mint az várható lenne, hanem ülve marad a koszában, sértetlenül. Mint mondja a szerző, ez volt első találkozás a védőangyalával.

Aztán a 74. oldalon megint előbukkan a 21-es.

Béla nagybácsi esküvőjét Olgával szeptember 21-ére tűzték ki.

Nézülök meg, mit mond Cheiro szám-misztikája a 21-es számról.

"E számot a "Művészet képével" jelképezik, amit a "Mágusok koronájának" is neveznek. Az előmenetel, tisztesség, fölemelkedés száma ez s a siker általában. Hosszú harc után következő győzelmet jelent, mert a mágusok koronáját csak hosszas beavatás és erőpróbák után nyerhetjük el. Szerencsét ígér, ha jövőendőbeli eseményekké kapcsolatban merül fel." Ha az összetett 21-es számot egyszerű számmá alakítom át Cheiro numerológiai szabálya szerint, tehát 2 plusz 1, akkor a 3-ast kapom. A 3-asról írottakat nem a teljesség igényével adom közre, csupán a fontosabb tudnivalókat idézem.

"A 3-as számú emberek, hasonlóan az 1-esekhez, kifejezetten ambiciózusak, sohasem elégednek meg alárendelt pozíciókkal, céljuk, hogy kiemelkedjenek a világban... szeretik a rendet és fegyelmet mindenben."

Egy másik szám: a 10-es.

A szerző édesapja a debreceni Aranybikában - ahová olykor fia is elkíséri, vagy érte megy - a 10-es asztalnál vívja kártyacsatáit, később Bergen-Belsenben a 10-es barakokban "szállásolják" el a családát.

Mit mond a 10-es számról a numerológia?

"Szimbóluma a "Szerencsekerék". A becsület, hűség és önbizalom száma ez, a felemelkedés és a bukásé: az egyén neve híressé vagy hírbetűt válik vagyai szerint. Szerencsés szám abban az értelemben, hogy az egyén tervei valószínűleg megvalósulnak."

"Nem térhetünk ki annak a belátása elől, hogy Naprendszerünkben csak kilenc bolygó van, és csak kilenc számunk van, amelyekkel itt a Földön minden számítás végzünk. Ezen a kilenc számon túl az összes többi csak ismétlés, úgy, ahogyan a 10 egyenlő egy 1-eszel és egy nullával... minden szám, bármilyen nagy is, az úgynevezett természetes összeaddással, balról jobbra, egy egyszerű számmá redukálható. Az utolsó megmaradó

egyjegyű számot az összes megelfőző összeadott szám "szellem- vagy lélek-számának" hívjuk."

Ezek szerint a 10-esé az 1.

"Az 1-es szám ebben a szimbólumrendszerben a Napot jelzi. Ő a kezdet, amely által az összes többi az első kilenc számból, megalkottatott. Az összes szám alapja az egy, minden élet alapja az egy. Ez a szám képvisel mindent, ami kreatív, egyedi és pozitív. Anélkül, hogy további részletekbe bocsátkoznánk, kimondhatjuk, hogy az 1-es szám vagy bármelyik sorozata jegyében született ember birtokolja a létezés e rejtett princípiumait, munkájában kreatív és invenciózus, nézetei erősen egyéniek és határozottak, és következképpen ezek az emberek mindenben, amire mint egyének vállalkoznak, macacok és határozottak."

Végezetül: Eisner Pál 1933-ban született. Cheiro azt mondja, ha a születési évszámhoz hozzáadjuk az összetett számokban szereplő egy-egy szám összegét, akkor egy olyan évszámot kapunk, ami sorsforduló az egyén életében. Tehát: 1933 plusz 1 plusz 9 plusz 3 plusz 3, az egyenlő 1949-cel. Eisner Pál a borzalom után 1949-ben lett Jákov Bárzilai, az új haza, Izrael állampolgára.

Aki egy kicsit is ismeri Jákov Bárzilait, láthatja, mennyire illenek rá ezek a gondolatok.

A numerológiában lehet hinni; lehet kételkedni szimbólumrendszerben, jelentéstartalmanak igazságában, de Jákov Bárzilaiában, műveinek jelen- és helyénvalóságában a világ magyar érintettségű irodalmában nem.

Én hiszek benne. Olvassák el a Hajnali gyertyafény című könyvét - és Önök is hinni fognak. És tiszteln!

B. Horváth István

Jákov Bárzilai magyar származású, izraeli író Hajnali gyertyafény című, magyar fordításban megjelent regényének bemutatója április 19-én volt az Ady Endre Városi Könyvtárban.

Bajaszentistván első autója dr. Hévízi Tivadar orvosé volt. A képen Blanka leánya. 1930 körül. Fotó: id. Görbe Ferenc

Időszámításunk kezdetéről

Szeretettel ajánlom csillagnézó régi és új barátainak, akikkel képzeletben továbbra is együtt csodálom a mennyei jeleket a Tóth Kálmán utca egén.

Most, hogy kalendáriumi feljegyzéseink - Tamás István naplójának szellemes könyvcímével - Anno Domini 2000 felé közelítenek, aktuálisnak tűnik egy alapvető idő-

számításbeli kérdés tisztázása. Egyes tudós elmék ti. határozottan állítják, hogy már régen magunk mögött hagytuk a fenti bűvös dátumot, és derekasan benne járunk a III. évezredben.

A Duna Televízióban sugárzott érdekesítő angol tudományos szakfilm ugyanis arról világosította fel nézőit, hogy a Jézus Krisztus születését messze földre hírtul adó bethlehemi csillag fényét valójában két óriásbolygó, a Jupiter és a Saturnus különleges konjunkciója (együttál-

lása) produkálta, csakhogy mai időszámításunk kezdete előtt 7 esztendővel korábban! Tehát Jézus Krisztus születése, s ezzel együtt történelmünk valamennyi kisebb és nagyobb eseménye hét évvel korábbra helyezendő; következésképp nekünk ez idő szerint 2006-ot kellene dátumoznunk levelezésünk margójára.

Nem tudható, hogy a szigetország asztronómusait számításaik során mennyiben ihlette a Biblia szent számainak egyike (a 7-es), és érezték-e indíttatást magából a Szentírásból való ellenpróba megtételére. Nekünk, laikus magyar tévé- és csillagnézó újságolvasóknak a közelebb augusztusi napfogyatkozás szinte tálcán kínálja az ötletet: a feltételezhetetlen hét évvel korábban született 33 földi évet élt Megváltónak nyilvánvalóan hét esztendővel előbb kellett a kereszthalált is elszenvednie. Tehát annak a bizonyos nagypénteki napfogyatkozásnak, amely három evangélista híradásban is teljesen egybehangzón szerepel (Máté 27, 45-46, Márk 15, 33-34, Lukács 23, 44-45), feltétlenül ismertnek, vagy legalábbis kiszámíthatónak kell/kellene lennie a csillagos ég hivatásos kutatói előtt. (Miként Máté evangéliumában (Mf. 27,52) említett - később Bach, majd Haydn által zseniálisan megkomponált - földrengés is a golgotai régiót tanulmányozó geológusok és szeizmológusok számára.) E jelenségek esetleges hét évvel korábbi jelentkezése lehetne például az angol csillagász-team teóriájának az ellenpróbája. Hiszen, ha a dél-francia mágus, Nostradamus, akit Ronsard Isten kiválasztott prófétájának nevezett, számítások alapján ötödfélszáz esztendővel ezelőtt

napra pontosan előre meghatározhatta (Centuriák X.72) a mi hamarosan eljövendő 1999. aug. 11-i teljes napfogyatkozásunkat, a számítógépes csúcstechnika korában nyilván nem ördöngösség ugyanezt az időben *visszafelé* megcselekedni!

Most, mikor újra bibliai időket élünk (üstökös, özönvíz, háborúk, exodus, éhínség, járvány, s az Apokalipszis tüzes sárkányai az égen), és ismét divattá lett hívőnek lenni, talán nem ártana a hitet racionálisan is erősítő fizikai jelenségeket a modern apologetika szolgálatába állítani. Kepler kései magyar utódainak nemes feladata és nagy lehetősége ez: a háromkirályokat vezérlő égi jel és a golgotai napfogyatkozás időpontjának egzakt vizsgálata. Kérem, lássanak hozzá minél előbb!

Udvardi István

Sugovicai nosztalgia

A dűspásztú Duna-ágnak partján
A hold ezüstje lágyan lecsorog,
S az éji-éggel félig telt mederben
Reszketnek a halvány csillagok.

A gázharisnyák tompa fényben égnek,
Órízve sok csókos este titkát...
S a vízbe hajló bokrok ágai; lásd
Sok-sok csillag színezéstjét isszák.

A szigeten a "Véndiófa" alszik;
Szemből már kihunytak a fények -
Kicsiny teraszán - az asztalok körül
Elforgatva alszanak a székek...

Úres a "kis híd"... s a sétány padjain
Az éjszaka ül, szenderegve mélyen
S csak sóhaja - a hívős ízi szellő -
Fut át néha lágy neszsel a téren.

A sétány végén, a Béke Szálló árnya
Nyújtja vízbe hosszú lábait...
S e kis folyócska, alig mozgó testtel,
Meleg jégdunyiháról - fázva -álmodik.

Remetei Ernő

Nemes István: Gólya

Világnapok és ünnepek májusban

Május 1.

A MUNKA NEMZETKÖZI ÜNNEPE. Chicagóban 1884-ben a szakszervezetek amerikai kongresszusa a politikai és a szakszervezeti követelések napjával jelölte ki ezt a napot.

Május 2.

ANYÁK NAPJA. Az amerikai eredetű hagyományt a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt honosította meg. Az első

megemlékezést 1925-ben szervezték.

Május 4.

TÚZOLTÓK NAPJA. 1991-től ismét a tűzoltók napja. Ezen a napon emlékeznek meg az ökeresztény vértanú védszentjükről, aki Diocletianus idején szenvedett kínhalált.

Május 5.

EURÓPA NAPJA. Az 1949. május 5-én Londonban megalakult Európa Ta-

nács Miniszteri Bizottság 1964-ben elhatározta, hogy május 5-ét minden évben Európa Napjaként ünneplik. Célja, hogy az embereket szorosabban bevonják az európai egyesítési folyamatba.

Május 8.

NEMZETKÖZI VÖRÖSKERESZT NAP. Ezen a napon született 1828-ban Henry Dumant svájci író és üzletember, aki 1859-ben szentánúja volt a solferinói ütközet sebesülteit tragikus pusztulásának, és ez ébresztette benne azt a gondolatot, hogy létrehozzon egy nemzetközi segélyszervezetet, így 1863-ban Genfben megalapította a Nemzetközi Vöröskeresztet. Magyarország 1881-ben csatlakozott a vöröskeresztes mozgalomhoz. Alapítója Nobel-békedíjat kapott.

Május 10.

MADARAK ÉS FÁK NAPJA. Párizsban 1902. március 19-én az európai államok egyezményt kötöttek a mezőgazdaságban hasznos madarak védelme érdekében. Az egyezmény aláírói között volt Magyarország is, majd 1902-ben Chernel István (1865-1922) ornitológus szervezte meg először az országban a madarak és fák napját, amelynek megünneplését az 1906. I. törvénycikk írta elő.

Május 12.

AZ ÁPOLÓNŐK NEMZETKÖZI NAPJA. Világszerte ezen a napon tartják az ápolónők világnapját, arra emlékeztetve, hogy 1820-ban ezen a napon született Florence Nightingale, brit ápolónő, aki tevékenységével a krími háborúban (1853-1856) szerzett érdemeket.

Május 17.

TÁVKÖZLÉSI NAP. 1968 óta tartják minden esztendőben annak emlékére, hogy 1865. május 17-én Párizsban húsz ország képviselői aláírták a Nemzetközi Távközlési Unió (ITU) létrehozásáról szóló alapító okmányt. Az egyesület 1947-től az ENSZ szakosított intézménye, s jelenleg 160 tagor-

IV. Károly király emlékére rendezett stafétafutás eredményhirdetése 1932. V.09. a győztes futók egyike Kazasek Bence volt. (Fotó: id. Görbe Ferenc)

szága van, köztük hazánk is.

Május 18.

MÚZEUMOK NEMZETKÖZI NAPJA. A Múzeumok Nemzetközi Tanácsának (ICOM) 1977 májusában Moszkvában megtartott XI. konferenciáján határozták el ünneplését. 1978. május 18-án tartották meg először.

Május 21.

A MAGYAR HONVÉDSÉG NAPJA. A magyar szabadságharc tavaszi hadjáratának csúcspontja volt, amikor május 4-én a honvédsereg Görgey tábornok parancsnoksága alatt megkezdte a Budai Vár ostromát és május 21-én rohammal visszafoglalta. Ennek emlékére 1992-től ezen a napon ünneplik a Magyar Honvédség Napját.

Május 30.

NEMZETKÖZI GYERMEKNAP. A Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség 1949. novemberi határozata alapján 1950-től ünnepli a világot.

Május 31.

NEMDOHÁNYZÓ VILÁGNAP (DOHÁNYZÁSMENTES VILÁGNAP). Az ENSZ keretében működő WHO, (az Egészségügyi Világszervezet angol nevének - World Health Or-

ganization - rövidítése) május 31-ét dohányzásmentes világnappá nyilvánította.

Bánáti Tibor

BAJAI HONPOLGÁR

Honpolgári és Nemzetpolitikai Lap
Közéleti és Kulturális Lap

Városfőmunkácsi és
Községfőmunkácsi Lap

Megjelenik minden hónap

első napján

ISBN 1416-4460

<http://www.bajaihonpolgar.hu/bajaihonpolgar/mutato.htm>

A szerkesztőbizottság vezetője:

Bánáti Tibor

Szerkesztő:

Gyulavári József

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó, Kálmán

Béla, dr. Laki Ferenc, Szalay József, dr. Solyom

Ede, Sebestény Antal, dr. Vajai István

Lapalapítói és kiadói:

Újvárosi Államnév Művelődési Központ

Postacím:

6500 Baja, Ötvenyai úter 14.

Fenntartó:

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankszáma:

OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai

Fiókja 11723023

Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:

BAJAPRESS Kft.

Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 70/232-241

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ERZÜNK

MEG ÉS NEM KÜLDÜNK

VISSZA.

760-198